

BRUKS- ANVISNINGEN

NR 46 – FEBRUARI 2022

Medlemsblad från Åkers Hembygdsförening



www.akershembygd.se

Läs även: **Historien om Löta Bro**

Djurätande växter i Åker

Axelssons anekdoter



Bellman och Bruket

Hur Styckebruket bidrog till att ett av våra värdefullaste litterära verk kom till.

Det hände på Arkivens dag 2021



Inför Arkivens dag den 13 november i fjol sändes Radio Sörmlands förmiddagsprogram från Bruksarkivet i Åker. Från föreningen deltog Pehr Bengtsson och Christer Ståhl, på plats var även Anna-Sophia von Celsing från Arkiv Sörmland. Sörmlands museum och arbetararkivet i Katrineholm deltog via telefon. Runt bordet på Bruksarkivet sitter Anna-Sophia von Celsing, radioreportern Jonas Carnesten och Christer Ståhl. Fotograf var Pehr Bengtsson.

Bruksanvisningens redaktionsråd består av Sten Hellgren, Tomas Larsson och Pelle Johansson.

Layout och design görs av Per Hellgren; perhellgren@hotmail.com.

Omslagsbild: Carl Michael Bellman tecknad av Carl Larsson.



Känner du din hembygd,
älskar du den!
Älskar du din hembygd,
vårdar du den!

Vad har egentligen hänt här i Åker de sista 500 åren? Frågorna och funderingarna om platsen där du bor kan lätt bli många. Visste du till exempel att Strängnässtraktens första invånare var en Åkersbo? Visste du att Gustav Vasa har ägt en av Åker sockens byar? Visste du att Forssavägen en gång byggdes "för styckenas bättre förande"? Vet du varför det heter "Sågkärret" eller varför det heter "Riagården"? Har du besökt Åkers museum blev du kanske lite extra nyfiken på några av alla föremålen och deras historia?

Nu finns möjligheten att få svar på dina frågor. Under några tillfällen i maj och juni tänkte vi samlas i en eller flera historieintresserade grupper. Om det blir dagtid eller kvällstid eller både och beror på hur många och vilka som anmäler sig. För den som vill och kan öppnas även möjligheten att bli en av värdarna på museet.



Ovan: Klassrummet i gammal stil på museet.
Överst: Likvagnen finns att se i Stallet.

Anmäl dig till någon av oss:

Pehr Bengtsson, 070-589 53 04,
ps.bengtsson@telia.com (svarar även på frågor)

Sten Hellgren, 072-229 73 17,
sten.hellgren@gmail.com

Nils Danielsson, 073- 745 15 52,
nilscdson@gmail.com

Ögonblick i Åker

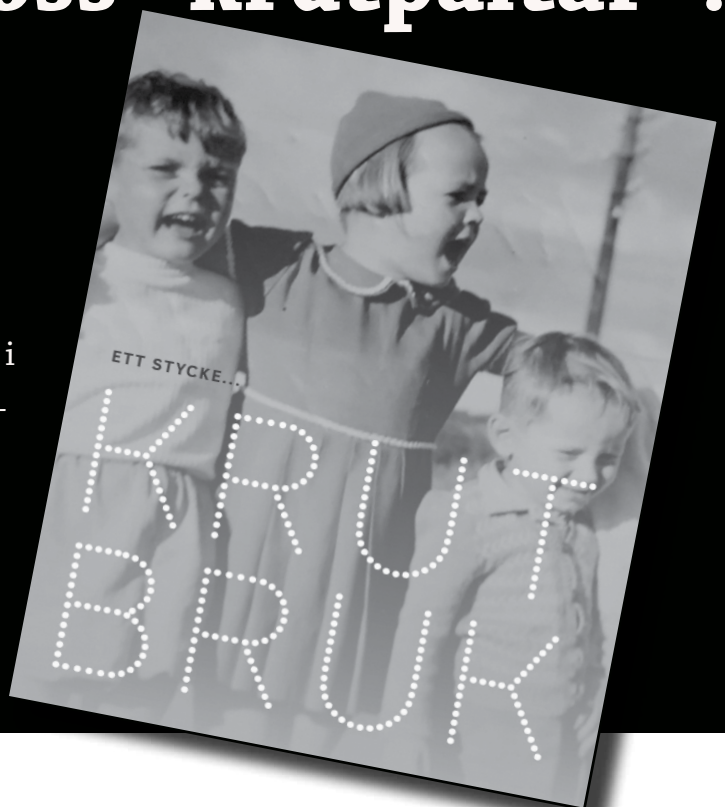


Full aktion vid järnvägen. Handskottning av spåret vid Åkers järnvägsstation vintern 1955, nedanför plattform 1 där tågen mot Eskilstuna och Strängnäs avgick ifrån. Foto Harry Lindblad ur Åkers Hembygdsförenings fotoarkiv.

Köp boken om oss “krutpaltar”!

Boken *ETT STYCKE KRUTBRUK* av Hasse Zetterberg finns att köpa på Åkers Blommor eller via valfri nätbokhandel. 143 sidor med lite bilder, lite fakta, lite historia och så intervjuer med de som växte upp i Krutbrukets bostäder på Raden och i Hagalund på 50- och 60-talet. En tillbakablick till en annan tid med en unik industri och dess människor i centrum.

Boken är utgiven av Åkers Krutbruk Fastigheter AB i samarbete med Åkers Hembygdsförening.



Hej gott folk !
Året som gått vet ni ju själva att det finns mycket mer att önska av. Trots allt slutade året med flaggan i topp då vår enastående solist Anette Belander, ackompanjerad av Linus Fagerström, sjöng in julen i Motstugan inför cirka 75 personer (med restriktioner förstås).

Det känns trots allt bra med ett riktigt evenemang som avslutning på det andra pandemiåret.

I dagsläget har jag svårt att se ljuset i tunneln utan att för den skull vara negativ, utan enbart realist. Vi har ett digert vårprogram som vi gärna vill genomföra utan inskränkningar om det ges möjlighet där hoppet är det sista som överger en.

Våra böcker och almanackor finns fortfarande till försäljning i blomsteraffären så passa på! Jag har väddat många gånger till er läsare om att det alltid finns något ni kan hjälpa oss med, praktiskt eller teoretiskt, några timmar då och då utan att för den skull binda sig för lång tid framåt.

Kan du tänka dig att vara värd på museet eller arkivet så startar vi utbildningar under våren (se inlägga på sid. 3). Är du fotointresserad eller allmänt intresserad så ska vår digra inskannade bildskatt (cirka 35000 foton) få ytterligare en genomgång för att göra den hanterbar. Så hör av er!

Jag höll nästan på att glömma våra underbara populära vandringsleder Marviks- och Stånggångsleden som under pandemiåret besöktes av kanske 500 vandrare, i varje fall med facit i hand av hur många broschyrer vi tryckte upp i olika omgångar. Ändå var dessa slut när vi summerade sommaren. Visst är väl det bra! Det visar att folk har varit aktiva.

Väl mött under året och var inte sen att höra av er till oss i föreningen om ni har obesvarade funderingar. ■



Årsmötet
är planerat till mars.
Håll utkik för mer
info på hemsidan
akershembygd.se
Vi ses!

Bruket, Bellman och Duwall

Bengt Landin berättar om kopplingen mellan Bellman, Åkers Styckebruk och baronen Johan Didrik Duwall samt hur dessa relationer kan ha haft betydelse för att Bellmans mest kända verk *Fredmans Epistlar* kom att bevaras åt eftervärlden.

Text: Bengt Landin

Ar 1993 hade Bellmanspelet "Bort allt vad oro gör" premiär på Wisbohammar utanför Gnesta. Den första versionen av spelet gavs sen under tolv somrar.

Som textförfattare dristade jag mig att i handlingen införa en viss baron Duwall. I Bellmansamlingen *Dikter till enskilda* hade jag nämligen sett, att skalden riktade ett tack till denne adelsman för det ekonomiska stöd han fått. Det var den första versionen av *Fredmans Epistlar*, som genom Duwalls gåva fick se dagens ljus. Det här fick mig att inte bara i Bellmanspelet – utan även vid guidningar vid Skottvångs Gruva – påstå att malm från gruvan och pengar från Styckebruket åtminstone delvis

bidrog till att ett av våra värdefullaste litterära verk kunde publiceras. Att det låg någon sanning i detta påstående har jag försökt visa i denna artikel.

Bruket, Bellman och Duwall

År 1752 blev Stockholmsgrosshandlaren, skeppsbyggaren och hattpolitikern Gustaf Kierman ägare till Åkers Styckebruk. Köpesumman var 190 000 d. kmt. År 1765 blev det regimskifte. Mösspartiet övertog regeringsmakten. Som direktör i Ostindiska kompaniet och fullmäktig i riksbanken hade Kier-

Till höger: Bellman porträtterad av målaren Per Krafft 1779.



man gjort ofantliga vinster – till stor del på statens bekostnad. 1766 ställdes han därför inför rätta och dömdes till livstids fängelse på Marstrands fästning. Där dog han efter bara någon månad. Han begravdes i Riddarholmskyrkan. Här hade han under sin glansperiod inköpt gravplats, den förnämsta grav, som någon Marstrandsfänge legat i!

Om honom skrevs detta epitaf:

*“Här vilar Kierman,
som byggde stora skepp men aldrig någon
båt,
som Kronan snillat har i vad han kommit
åt.*

Ho kan väl härma’n?”

I sin bok om Åkers styckebruk påpekar Gösta Hahr att Kierman faktiskt engagerade sig i sitt styckebruk. Han köpte in flera hemman i Länna, Gåsinge och Gryt. Dessutom startade han Kalkudens kalkbruk. Han lär också ha varit den förste som intresserade sig för Styckebrukets arkiv.

När det gällde versen om Kierman, kunde man tro att den är Anna-Maria Lenngrens. Hon var ju specialist på epitafer av det här slaget. Skalden lär dock ha varit en av Kiermans umgängesvänner. Med tanke på rimmet på “härma’n” bör det påpekas att efternamnet uttalades “Kärrman”.

En gissning på Bellman som upphovsman till Kiermansversen kunde också ligga nära till hands. Under 1760-talet hade unge Bellman visserligen på grund av sina skulder tvingats på landsflykt till Norge. Väl hemma igen



Grosshandlare Gustaf Kierman (1702-1766) porträtt i olja på Nationalmuseum.

bodde han en tid hos föräldrarna på Wisbohammar utanför Gnesta.

Vid Vårdinge kyrka höll han år 1765 ett vackert tal vid sin moders grav. Men hans karriär som underhållare var helt klart påbörjad. Oftast var det folk i de övre samhällsklasserna han anlätades att roa. Helt säkert hade han där stött samman med Gustav Kierman. Klart är i varje fall att han blivit bekant med Johan Didrik Duwall, sedan 1757 Kiermans svärson.

När hattpartiet återtog makten 1769 fick Gustaf Kierman plötsligt postum upprättelse. Hans barn adlades och begåvades med namnet Kierrmansköld. Dottern Ulrika var då alltså gift med friherren och blivande generalen Duwall. Denne var känd både för sin kroppsstyrka och för en – på den tiden – ovanlig redbarhet. Dessutom var han

känd av Bellman.

Åkers styckebruk övergår så småningom i Duwalls ägo. Men redan 1772 säljer han bruket till Joakim Daniel Wahrendorff.

Hur Bellman kommer i kontakt med Duwall vet vi inte. Men vid tiden för Gustav III:s statsvälvning har skalden börjat uppmärksammas som underhållare av klass. Han tjusar konungen med sången "Gustavs skål" och blir populär i adelskretsar. Baron Duwall är han bekant med innan kungens oblodiga statskupp.

Redan 1770 har skalden skrivit en rad epistlar, som han nu börjar fundera på att ge ut. År 1771 överlämnar han 25 vackert handskrivna exemplar till Duwall – och även till riksrådet Eric Stockenström. Denne framgångsrike man adlas 1770. Bellman inser, att det hos dessa herrar finns välbehövliga slantar att hämta. Och inte blir det sämre när Duwall säljer Åkers styckebruk – och därvid inkasserar 530 000 d kmt!

Vid epistelöverlämningen tar Bellman i ordentligt när det gäller att smickra baronen. I *Dikter till enskilda* finns denna välformulerade dedikation till Duwall:

*Kongl: Majts Tro-Man
Öfverste och Riddare af dess Svärds-Orden
Högvälborne Herr Baron!
JOHAN DIDRICH DUWALL
varder detta verk överlämnadt aldra-
ödmjukast af
Utgivaren av dessa Epistlar
Carl Michaël Bellman*

"Men du, som med ett nådigt och gynnande välbehag emottager desse *Fredmans Opera posthuma* och bevärdigar dem med ett hedrande rum ibland den littérature, som äger den lyckan att roa dig, huru mycket är icke Utgifvaren af desse Epistlar dig förbunden!

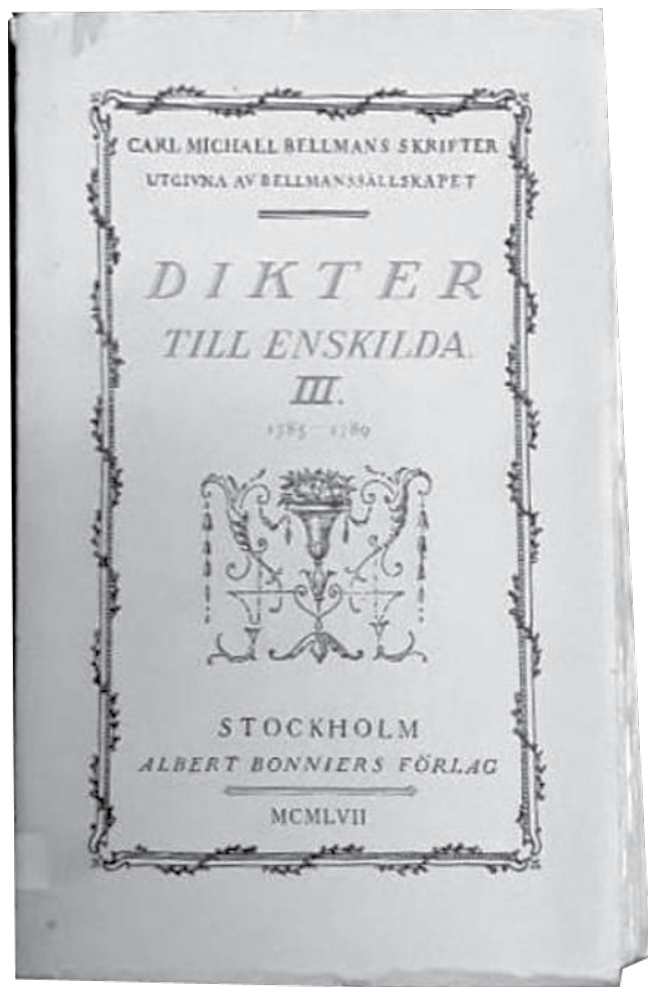
Hans penna är väl för svag att tolka ditt beröm, men hans bröst äger styrka nog at med erkänsla förvara dina välgärningar. Du är stor, och det vet Allmänheten. Men af alla egenskaper, som upphöja dig, intager ditt hjerta alltid främsta rummet."

*Solen är väl fästad i det höga
At ge jorden kraft och verlden ljus,
Men hon ser med lika nådigt öga
Örnen uti topp och myran uti grus.
Du, Maecenas, plär din ynnest dela.
Dig kan aldrig fela
Vördnad af en hvar.
Lycka och förmåga Menskior skilja;
Ofta bästa vilja
Minsta offret har.*

Han kunde lägga orden, den gode Carl Michael.

I sin verklighetsbaserade Bellmanroman, *Fukta din aska*, låter Ernst Brunner skalden undslippa sig en förhoppning om en rejäl summa pengar från mecenaten. Så här låter Brunner Bellman berätta:

"Herr baron Duwalls uppskattade förmögenhet var, enligt vad jag från flera håll hört, hela 60 000 riksdaler. Dessa pengar upptog även mina tan-



kar. Med Gustav Roos' laving på försättsbladet och bandet i grön marokäng, samt trådarbete på förgylld silverfond har jag förärat högvälborne baronen mina 25 första epistlar. Liksom riksrådet Stockenström har han visat entusiasm och jag hoppas nu på att en gåva av den andra delen, omfattande de 25 följande epistlarna, lika kostsamt inbundna, skulle kunna bevaka den älskvärde, redbare, hovsamme, rike Duwall att bekosta utgivningen på förlag. Fast sångtexten om hemresan från Hessingen saknas ännu. Fick jag den färdigskriven kunde jag sända del II av epistlarna till baronen. Den bästa text jag gjort: Solen glimmar blank och trind, vattnet likt en spegel."

Bellmans vädjan till Duwall om

sponsring gav resultat. År 1772 får nämligen baronen sig en ny vers tillskriven:

*Högvälborne Herr Baron!
Nytt sorl begyns kring Paphos' ängar;
Man ser ibland en Ängla-tropp,
hur Bacchi Män vid krus och strängar
Och under trumslag bjudas opp.
Re'n nattens facklor börja brinna
Och Fredman raglar i sitt bo:
Opphöj din röst, min Skald-Gudinna,
och sjung till Baron Duwalls ro!*

Några fler hyllningar till baron Duwall står sen inte att finna i Bellmans talrika *Dikter till enskilda*.

Inte heller von Stockenström tycks fortsätta hjälpa honom. Enligt Brunner uttrycker Bellman år 1773 tvärtom visst missnöje med de höga herrarna:

"Stockenström, som ju fått en dedicerad praktutgåva och gynnat mig, har efter statsvälvningen tvingats nedlägga sina ämbeten. Och Duwall har hamnat bland de maktlösa i oppositionen."

Helt utan makt blev dock varken Duwall eller von Stockenström. Båda figurerade inom näringsliv och handel åtskilliga år till. Andra von Stockenströmmare blev ju sen viktiga för drift-
en av Åkers Styckebruk. Eric hade en bakgrund som bergmästare och var en av initiativtagarna till Jernkontoret.

Den slutliga utgivningen av *Fredmans Epistlar* skedde inte förrän 1790. För den stod märkligt nog en man, som Bellman kan ha träffat under sin korta tid på Wisbohammar. Olof Åhlström var nämligen bondson från Åle gård i Vårdinge. Denne musikaliske yngling

anlände till Stockholm dagen före statsvälningen 1772. Sen gjorde han en imponerande karriär – inte minst på det tonala området. Han fick så småningom det Kungliga Privilegiet att trycka och förlägga svensk musik. År 1790 kunde han ge ut *Fredmans Epistlar* – en kulturgärning av stora mått.

Om några av de slantar, som Duwall och von Stockenström förärat Bellman, fanns kvar är inte troligt. Av Bellmans tackverser att döma hade dock pengarna uppskattats. Man kan inte helt bort-



Bellman

Carl Michael Bellman (1740-95) är den svenska rokokons huvudgestalt, en rokokoko med inslag av bibelpastisch, psalm och dryckesvisa. 1775 fick han via Gustav III en ställning som sekreterare i det statliga nummerlotteriet – därav Bellmanlotten. *Fredmans Epistlar* anses vara Bellmans huvudverk.



Bellman målad av Pehr Hilleström.

se från att malm från Skottvångs gruva och slantar från Åkers Styckebruk haft betydelse för att Bellmans mest kända verk kom att bevaras åt eftervärlden

Kuriöst nog kunde Didrik och Ulrika Duwall ha – om de någon gång besökte Kierrmanskölds grav i Riddarholmskyrkan – stött på självaste Fredman. Han var nämligen tornurmakare i denna kyrka – till dess han fick sparken.

När kyrkans torn på 1830-talet förstördes av brand kommer Åkers Styckebruk åter in i bilden. Det var ju där det nya tornet göts – av malm från gruvorna i Åkers Bergslag. Men det är en helt annan historia. ■

Löta Bro (1831)

Har du sett den, bron du passerar mitt emot vägen till Länna, när du kommer från Strängnäs och skall till Åker? Den ligger där, bron utan några anslutningar. Varför finns den där då?

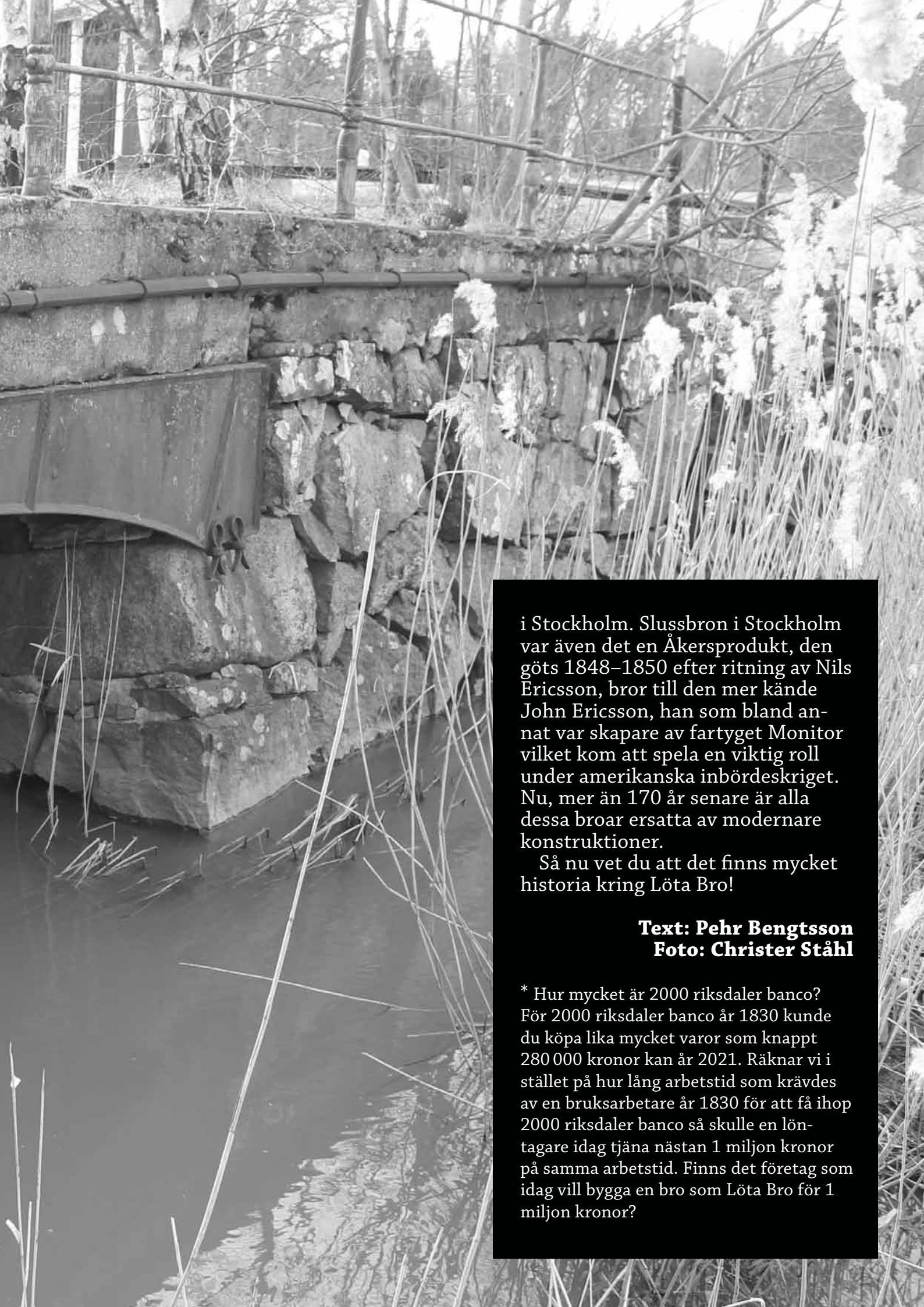
Det du ser är Löta Bro. En gång var den bron förbindelsen mellan vägen från Åker och Länna ut till den större vägen från Stockholm över Mariefred till Strängnäs. Dessa vägar fanns redan på 1700-talet och förmodligen tidigare än så. Bron är inte från 1700-talet men ändå gammal och det är lite märkvärdigt med just denna bro. Det är nämligen en av de första broarna i Sverige som är byggd av gjutjärn. Den allra första gjutjärnsbron anlades över vattendraget mellan Djurgården och Mannilaholmen i Stockholm. Den bron byggdes 1815 och det var Samuel Owen som svarade för konstruktionen och byggandet.

En av Samuel Owens elever och medarbetare var P A Serrander. Serrander blev efter sin utbildning arbetschef vid Åkers Styckebruk och det var därmed han som stod för arbetet med Löta Bro, en bro i järn som gjöts vid Åkers Styckebruk 1831. Årtalet 1831 kan du se ingjutet i bron. Denna bro ersatte en bro som var byggd 1806 men som redan 1830 dömdes ut. Styckebruket åtog sig att tillverka en ny bro i gjutjärn för 2000 riksdaler banko*. Detta arbete slutade dock med en förlust för bruket på 280 riksdaler banco!

P A Serrander kom senare att gifta sig med Samuel Owens dotter Mary Ann. Samuel Owen själv blev 1847 anställd vid Åkers Styckebruk som verkmästare, detta efter att hans verkstäder i Stockholm gått i konkurs.

Löta Bro är inte den enda bro som gjutits vid Åkers Styckebruk. 1832 var Kungsbron i Norrköping på plats och 1834 gjöts en bro till Djurgården





i Stockholm. Slussbron i Stockholm var även det en Åkersprodukt, den göts 1848–1850 efter ritning av Nils Ericsson, bror till den mer kände John Ericsson, han som bland annat var skapare av fartyget Monitor vilket kom att spela en viktig roll under amerikanska inbördeskriget. Nu, mer än 170 år senare är alla dessa broar ersatta av modernare konstruktioner.

Så nu vet du att det finns mycket historia kring Lötä Bro!

Text: Pehr Bengtsson

Foto: Christer Ståhl

* Hur mycket är 2000 riksdaler banco?
För 2000 riksdaler banco år 1830 kunde du köpa lika mycket varor som knappt 280 000 kronor kan år 2021. Räknar vi i stället på hur lång arbetstid som krävdes av en bruksarbetare år 1830 för att få ihop 2000 riksdaler banco så skulle en löntagare idag tjäna nästan 1 miljon kronor på samma arbetstid. Finns det företag som idag vill bygga en bro som Lötä Bro för 1 miljon kronor?



Allans Johanssons sista klass på Löta skola 1959–1960. En klass 3-4. Fotograf okänd.

Skolläraren Allan Johansson

Karl Allan Johansson föddes den 13 november 1896. Han kom till Åker från Huskvarna den 12 oktober 1925 och började som lärare på Löta skola. Här fick han även sin bostad och vid Löta skola fortsatte hans lärargärning ända till 1960 när hans sista årskull, en klass 3–4 gick ut.

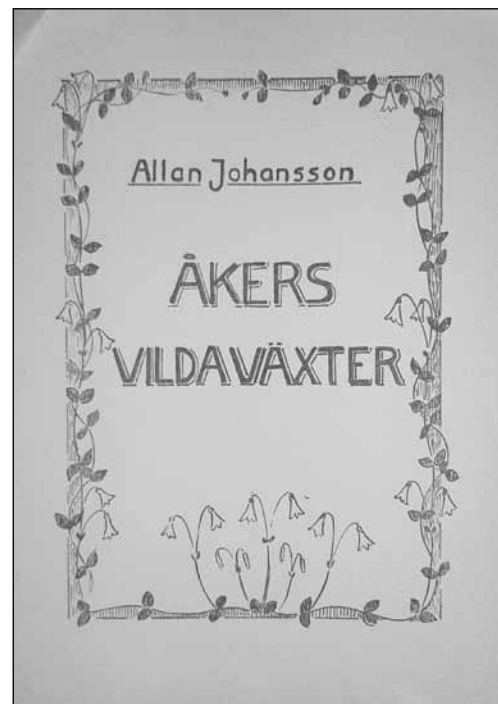
Intresset för bygden och då inte minst bygdens vilda växter fångade med tiden alltmer hans intresse och Allan kom snart att efterfrågas som föreläsare. Senare blev det även artiklar för bland annat Strengnäs Tidning om vår fauna. 1946 sammanställdes hans artiklar till ett 59-sidigt häfte som fick namnet *Åkers vilda växter* och gavs ut som särtryck i 200 exemplar.

Allan gifte sig 1931 med Anna Elisabeth Ingegärd Zetterberg. Hon var född i Strängnäs och de fick 1933 dottern Ulla Elisabeth. 2015 kontaktades Åkers hembygdsförening av dottern Ulla som undrade om vi var intresserade av ett antal klassfoton från Allans lärartid samt nästan alla hans lärarkalendrar för tiden 1925–1960. Visst var vi intresserade och nu finns underlaget sparat i hembygdsföreningens eget arkiv. Här kan vi läsa om vilka elever han hade och ibland en del om eleven. Ofta är dock anteckningarna få och lite kryptiska. Måhända Allan kodade sina uppfattningar och iakttagelser ifall något skulle hamna i orätta händer?

Pehr Bengtsson

Djurätande växter i Åker

Denna artikel publicerades första gången i Åkers Godtemplarungdoms tidning *Åkersbrasan* 1945. Vem dess författare Allan Johansson var har ni nu fått reda på här till vänster och hans bok *Åkers vilda växter*, som utkom 1946, kan bitvis fortfarande fungera som en växtguide till Åkers flora. Artikeln såväl som boken finns att se i hembygdsföreningens arkiv.



Att djur lever av växter är ju känt och i sin ordning, tycker man, men att växter lever av djur är närmast chockerande för den, som inte från skoltiden kanske erinrar sig denna kännedom. Likväl finns det åtskilliga "köttätande" växter, fast djuren de äter kanske inte precis ur människans synpunkt har något större intresse. Det är nämligen endast små insekter och andra mycket små djur, som blir byte för de köttätande växterna. I de tropiska skogarna finns dock många större former av insektsätande växter och i några av de s. k. kannväxterna (*Nepenthes*) är de djurfångande delarna, kannorna, så stora, att duvor skulle kunna få rum i dem.

I Sverige har vi endast tre insektsätande växtsläkten med ungefär tre arter i varje. Av dessa har jag i Åker funnit

sju arter. Det är endast två fjällväxter samt ett par mer eller mindre svårskiljbara former av blåsört (*Utricularia*), som ej iakttagits inom socknen.

Det växtsläkte, som har den enklaste apparaten för insektsfångst är tätört (*Pinguicula*). Dess representant i Åker, vanlig tätört (*Pinguicula vulgaris*), växer rikligt utefter vägen Harsjöhult-Sågarbacken. Örten har blå violliknande blommor på en decimeterlång stängel, som utgår från en bladrossett vid marken. Bladen är ovala, bladkanterna är något uppvikta, så att bladet bildar en liten ränna. I den finns ett färglöst slem. Slemmet avsöndras av små körtlar.

Om en liten insekt kommer i bladrännan, så fastnar den lätt i slem-



met. Då avsöndrar särskilda körtlar en slags matsmältningsvätska, som kan lösa kvävelhaltiga kroppar. Den lösta näringen upptas av växten.

Sen långt tillbaka har människorna använt sig av tätörtens blad för att få mjölk att löpna (tätmjölk).

Släktet (*Drosera*), sileskår, har tre arter i landet, samtliga är funna i Åker. Alla har rödbruna blad i rosett och är 2-3 cm höga. Vanligast är rundsileskår (*Drosera rotundifolia*) med nästan runda, skaftade och nedliggande blad. Storsileskår (*D. longifolia*) har avlånga och nästan upprätta blad, medan småsileskår (*D. intermedia*) har äggformiga dito. Mitt i bladrossetten skjuter upp en blomstängel som uppbär en ensidig klase vita blommor. Dessa liknar

små stjärnblommor och är utslagna endast en stund på förmiddagen-middagstiden under soliga dagar. På sileskårens blad sitter en massa körtelhår. Bladen ser ut som en dyna med mycket korta och små knappnålar instuckna.

Kommer ett litet kryp i beröring med en sådan där körtel, kröker sig de omgivande körtlarna mot djuret. Allt mer dränkes djuret in med slem. Så böjer sig hela bladet runt offret, som efter några dagar är fullständigt upplöst och smält. Bladet rullar nu åter ut sig och körtlarna återta sin vanliga ställning. I likhet med tätörtens körtlar är det endast kvävehaltiga föremål som får bladet att reagera. Blåst eller regn har ingen inverkan.

Nästan överallt på vitmossetu-



Lavansjön ligger en bit in i skogen från bilvägen mot Bredsjönäs. Dybläddra och storsileskår är två av de djurätande växter Allan Johansson hittade här på 1940-talet. Foto: Per Hellgren



Fiskebrygga vid Flintsjön. Förutom storsileshår har Allan Johansson här hittat myggblomster, en sällsynt orkidé vars färg smälter ihop med våtmarkens vitmossor och är svår att upptäcka.

vorna kan man finna den lilla rödbruna rundsileshåret. Betydligt sällsyntare är småsileshår. Vid Bredsjön växer den ymnigt. Även storsileshår får man leta efter i Åker. Den förekommer exempelvis vid Flintsjön och Lavansjön.

Både tätört och sileshår växer på fuktiga lokaler och har små mycket obetydliga rötter. De kan växa utan tillskott av kvävehaltiga ämnen, men de trivas och utvecklas bättre med litet ”köttde-
et”.

Mest specialiserad för djurfångst är det tredje och största släktet (*Utricularia*). Störst och allmännast är vattenbladdra, blåsört (*U. vulgaris*). Den finns vanligast i stillastående vatten, och är en flytande vattenväxt utan rot. Bladen är så finflikiga och fördelade, att strömningar i vattnet inte påverkar dem. Ovan vattenytan skjuter upp en

bladlös stjälk 1-3 dm med mörkgula tvåläppiga blommor något påminnande om lejongapblommor fast mindre. På de långa vitt utgrenade bladstammarna under vattnet sitter tusentals med små fångstblåsor i storlek 0,5-3 mm. Blåsan har en fall-lucka, som lätt öppnar sig inåt. En sinnrik mekanism gör, att de små kryp (vanligen kräftdjur), som kommer in i blåsan, inte kan komma ut igen. De upplösas och smältas. Då blåsörten kan ha meterlånga bladstammar tätt besatta med blåsor är dess fångstkapacitet rätt avsevärd. Så uppges, att i blåsorna från ett exemplar fanns 150 000 små kräftdjur samt många andra små kryp. Bondkroken är ett kärt tillhåll för blåsörten.



Myssjarens strand i nordöstra
hörnet av sjön.





Våtmarkerna vid Flintsjöns södra sida är spångade och promenadvänliga. Har man tur och lite skarpa ögon kan man få syn på sileshår ute på mossen. Foto: Per Hellgren

Betydligt mindre till alla delar och med ljusgul krona är dybläddran (*U. intermedia*). Den växer på mycket grunt vatten i dyhålor och kärr. Ett slags bruna grenar med fångstblåsor växer nere i dyn och fäster örten där. Ett annat slags grenar bär finflikiga, förkrympta blad. Vid Myssjaren, Lavansjön och Bondkroken har jag påträffat arten.

Minst i släktet är dvärgbläddra (*U. minor*). Stängeln är på sin höjd decimeterlång och de blekgula blommorna endast några mm långa. Den växer på liknande lokaler som föregående art.

Även dvärgbläddran har två slags grenar, men den har fångstblåsor även på de gröna bladgrenarna. I mossmarkerna kring södra Kärrlången växer rikligt med dvärgbläddra.

Nyttiga för människan kan de insektsätande växterna knappast sägas vara. (Om tätmjolk är förut nämnt.) Möjligen skulle man kunna odla blåsört som i sin tur kunde fånga massor av mygglarver och bidra till myggornas utrotning.

Allan Johansson



Cykelreparatören berättar

Anekdoter av Lars Axelsson

Lars Axelsson (1920-2013)

Lars Axelssons pappa var en av skogvaktarna vid Styckebruket. Familjen bodde i Rappstugan, det första av husen på Raden vid Styckebruket. Här föddes Lars 1920 och han kom att bli Åker trogen hela sitt liv. Redan i slutet av 1930-talet övertog han cykelverkstaden som låg längs Forsavägen. Lars blev med tiden känd som cykelreparatör, uppfinnare och hembygdsvän. Tillsammans med Bertil Andersson, Börje Eriksson och Harry Lindblad var Lars med att starta upp Torsdagstramparna. Lars avled i februari 2013. Här nedan och i kommande nummer av Bruksanvisningen återfinns några av Lars många anekdoter.

Pehr Bengtsson

Tjuvskjuten älg i Hedberga

En gång hade Länsman och Fjärdingsman med häst och trilla kommit upp till Hedberga för att leta och förhöra om en tjuvskjuten älg, men se de hade dom ingen aning om, de måste vara någe misstag och det letades utan resultat.

Innan dom åkte hem så skulle dom naturligtvis ha kaffe ty gästfriheten var stor på den tiden när det kom sånt fint främmande.

Då dom i det djupa höstmörkret

far tillbaka till civilisationen så pratar dom om folket där uppe i skogen och att dom ju egentligen är riktigt trevliga fast litet illmariga förståss.

När dom kommer och skall ställa in trillan så upptäcks att dom har åkt omkring med ett par stora älgskänkar fastbundna under bakaxeln på vagnen, detta förtog i någon mån det goda intrycket.

Lars Axelsson